OĞUZCULUK: TÜRKİYE-AZERBAYCAN İLİŞKİLERİNDE YAPI VE GÜVENLİK TANIMLAMASI

Özdemir AKBAL*

Özet: Bu çalışma uluslararası politika alanında önemli bir çalışma alanı olan birey ve devlet seviyesinin sistemik yapıya etkisini Ziya Gökalp tarafından ortaya konan Oğuzculuk kavramı bağlamında Türkiye Cumhuriyeti Devleti ve Azerbaycan Cumhuriyeti ilişkileri üzerinden incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmada ilk olarak uluslararası politika yapısı ve ikili ilişkilerin temel sorun alanları tanımlanacaktır. Bu tanımlamanın ardından ikili ilişkilerin ortaya çıkışı ve içeriği tanımlanacaktır. Böylece çalışmanın son bölümünde ikili ilişkilerin sistemik ve alt-sistemik yapıdaki muhtemel etkisi ve çevresel gücü tartışılabilecektir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile Azerbaycan Cumhuriyeti'nin ilişkilerinin gelişebilmesi tüm Oğuzların bölgesel bir çekim gücü dahilinde alt-sistemik yapıdan sistemik yapıya etki edebilme kapasitesini sağlayıp sağlayamayacağı ekonomi, kültür ve güvenlik açısından test edilecektir.
Anahtar Kelimeler: *Yapı, Güvenlik, Oğuzculuk, Uluslararası Politika Teorileri, Kimlik, Öznelerarası.*

Oğuzculuk: Definition of Structure and Security in Türkiye-Azerbaijan Relations

Abstract: This study aims to examine the impact of the individual and state levels on the systemic structure, which is an important field of study in the field of international politics, through the relations between the Republic of Turkey and the Republic of Azerbaijan in the context of the concept of Oghuzism coined by Ziya Gökalp. In the study, firstly, the international political structure and the main problem areas of bilateral relations will be defined. Following this definition, the emergence and content of bilateral relations will be defined. Thus, in the last part of the study, the possible impact and peripheral power of bilateral relations on the systemic and sub-systemic structure will be discussed. The development of relations between the Republic of Turkiye and the Republic of Azerbaijan will be tested in terms of economy, culture and security whether all Oghuz people will have the capacity to influence from the sub-systemic structure to the systemic structure within a regional gravity power.
Key Words: *Structure, Security, Oghuzism, Theory of International Politics, Identity, Intersubjectivity.*

Giriş

Ziya Gökalp'in Oğuzculuk yaklaşımı Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile Azerbaycan Cumhuriyeti ilişkileri bağlamında nasıl incelenebilir? Gökalp'in Oğuzculuk tanımlaması Türk Dünyasının Birliği açısından ikinci merhaleyi oluşturmaktadır. [1] Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin bağımsız bir milli devlet olarak ortaya çıkışının üzerinden bir asır geçmiştir. Bu süreç dahilinde uluslararası politika alanında yaşanan muazzam etkilere sahip gelişmeler Türk Dünyasının birbiri ile olan ilişkilerini de olumsuz etkilemiştir. Bu olumsuzluk ilk aşamada SSCB'nin İkinci Dünya Savaşı galibi uyguladığı iç ve dış politika ile ilişkilidir. SSCB'nin yönetimi altına giren Türk Devletleri ile Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ilişkileri asgari seviyede gerçekleşmiştir. Çünkü Azerbaycan bir Sovyet Cumhuriyeti sıfatıyla SSCB'nin üyesi olurken Türkiye de Batı Yarıküre ittifakının bir mensubu olmuştur. Bu politik şartlar altında aynı milletin unsurları iki farklı kutupta yer almak suretiyle ayrı düşmüştür. İlişkilerin bu düşük seviyesi hem coğrafi hem de kültürel hem de tarihi ilişkilerin son derece yakın olduğu Azerbaycan Cumhuriyeti ile olan etkileşimi de düşük seviyede tutmuştur. Bu gelişmeler ışığında Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun üzerinden bir başka izahatla Ziya Göklap'in tanımlamasıyla Türkiyecilik merhalesinin tamamlanmasının üzerinden yaklaşık yetmiş yıl geçtikten sonra SSCB dağılmıştır. SSCB'nin dağılışı sonrasında zuhur eden Rusya Federasyonu Azerbaycan Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını kazandığı ilk yıllardaki politik uygulamalarına hayli müdahil olma çabası sergilemiştir. Bu durum özellikle Karabağ meselesinde belirgin bir hal alırken bölge devletleri ile birlikte sistemik seviyede eyleme kapasitesine sahip olan ABD, Çin Halk Cumhuriyeti gibi devletlerin de etkisini göstermeye

* Dr. Trakya Üniversitesi, ozdemirakbal@trakya.edu.tr.

[1] Gökalp, Türkçülüğün Esasları adlı eserinde ilk aşamanın Türkiyecilik, Oğuzculuktan sonraki ikinci aşamanın da Türk Dünyasının birliği anlamına gelen Turan olduğunu ifade etmektedir.

DOI :10.30546/100981.1.2024.0155

başlamıştır.[2] Bu aşama Azerbaycan Cumhuriyeti'nin SSCB dışındaki devletlerle olan ilişkisi açısından da önem arz etmektedir. Zira Azerbaycan Cumhuriyeti bağımsızlığını kazanırken hem ekonomik hem de güvenlik politikası konularında oldukça zahmetli bir yola girmiştir. Azerbaycan'ın zengin hidro karbon kaynakları ve Türkiye ile kurması mümkün olacak yakın ilişkileri sadece yeni zuhur eden Rusya Federasyonu değil aynı zamanda ABD ve uzak bir devlet olarak Çin Halk Cumhuriyeti için de bir sorun alanıdır. Bu sorun alanına İran İslam Cumhuriyeti'ni de Güney Azerbaycan bölgesi dolayısıyla eklemek mümkündür. Dolayısıyla Azerbaycan Cumhuriyeti'nin bağımsızlı bölgede yeni bir aşamaya gelinmesine neden olmuştur. Bu aşamanın bir başka ve daha büyük önemi ise Azerbaycan'ın bağımsızlığını kazanması ile Oğuzculuk kavramının bir kez daha uygulanabilmek adına fırsatın ortaya çıkışıdır.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti Karabağ'ın Rusya Federasyonu desteğiyle Ermenistan Cumhuriyeti'nin gerçekleştirdiği işgal ve katliamlar karşısında Azerbaycan Cumhuriyeti'ni desteklemiştir. Her ne kadar bu güvenlik faaliyetleri açık bir şekilde Oğuzculuk bağlamında kamuoyunda belirtilmese de iki devlet ilişkilerinin bu aşamada ele alınması gerekmektedir. Bunun bir diğer kanıtı ise Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlarının göreve başladıktan hemen sonra yaptıkları ilk yurt dışı ziyaretin geleneksel olarak ya Kıbrıs yahut Azerbaycan'a olmasıdır. Bu gelenek de Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin Oğuzculuk kavramı bağlamında dış politika uygulandığının bir göstergesidir.[3] Bu noktada araştırmanın temel sorusu Oğuzculuk kavramının dış ve uluslararası politikadaki etki seviyesinin ne olduğunun tespit edilmesidir. Bu sorunun cevaplanabilmesi için öncelikle yapısal durumun izah edilmesi gerekmektedir.

1. Türkiye Cumhuriyeti Azerbaycan İlişkileri Bağlamında Yapı Tanımı

Azerbaycan'ın SSCB'nin dağılması sonrası bağımsız olması ile birlikte Türkiye ile olan ilişkileri giderek artmıştır. Gerek ekonomik, gerek sosyo-kültürel gerek de güvenlik alanlarında ikili ilişkiler geliştirilmektedir. Her iki devlet de "Bir millet, iki devlet" şiarıyla ilişkilerini sürdürmektedir. Bu yaklaşım açık bir şekilde iki ayrı devlet çatısı altında aynı milletin unsurlarının bulunduğu görüşünü ortaya koymaktadır. Bu noktada, bireyin uluslararası politika ve dış politika yapımı hususunda öncelendiği çalışmalar dikkate alınırsa aslında Türkiye-Azerbaycan ilişkilerinin hiçbir sorun alanına ve uygulama kısıtlamasına sahne olmadan devam etmesi gerektiği hipotezi öne sürülebilir. Buna rağmen pek çok sorun iki devletin ortak hareket etme açısından önünde durmaktadır.

İkinci Karabağ Savaşı yahut İkinci Qarabağ Müharibəsi (27 Eylül-10 Kasım 2020) iki devletin ilişkileri açısından muhteşem bir dönüm noktası yaratmıştır. Bu savaş ile ilk olarak yaklaşık 30 yıl süren Azerbaycan'a ait toprakların işgali nihayete ermiştir. İkinci olarak Rusya Federasyonu destekli Ermenistan'ın bu desteği ile bir bölgesel aktör olarak var olma imkanı ortadan kalkmıştır. İkinci Karabağ Savaşının ardından Anti Terör Operasyonu yahut Anti Terror Əməliyyatı (19-20 Eylül 2023) Karabağ bölgesinin gerçek sahibi olan Azerbaycan tarafından geri alınmasında son noktayı koymuştur. Güvenlik faaliyetleri alanında Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin desteği ile önemli bir aşamanın kaydedilmesi hem ikili ilişkiler hem bölgesel hem de sistemik yapı açısından önemli bir etki oluşturmuştur. Ancak güvenlik ilişkileri temelinde genişleyen ilişkilerin ekonomik ve sosyo-kültürel alanlara da sirayet etmesi bir yapının oluşumu yahut yapının etkisinin artışı için gerekli şarttır.

[2] Sistemik uluslararası politika seviyesi devletlerin kapasitelerinin dağıtımı ve karşılıklı konumlanması ardından birbirleri ile olan etkileşimi neticesinde ortaya çıkmaktadır. Bu aşamada devletler birbirleri ile etkileşimleri açısından kısıtlayıcı ve eşitleyici bir aşamadadır. Söz konusu kısıtlayıcılık ve eşitleyicilik olgusu atom gücünün ortaya çıkarak bir mutlak yıkımın tetikleneceği görüşü üzerine kuruludur.

[3] Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin en yüksek temsil makamı olan Cumhurbaşkanlığı forsunun Türk Devletlerini temsil etmesi açık bir şekilde ifade edilmese de Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin tarihi ve siyasi olarak Türk Dünyasındaki lider rolü ve bu role dayalı sorumluluğunun bir başka göstergesidir.

Bu aşamada iki devlet açısından çeşitli sorun alanları ortaya çıkmaktadır. Bu sorun alanlarının ilki her iki devletin ilişki ağı içinde bulunduğu güçlerdir. Bir başka deyişle ABD ve Rusya Federasyonu sistemik seviyeden başlayarak alt-sistemik seviyeye kadar etki eden nüfuz alanlarının ortaya çıkardığı etkilerdir. ABD'nin ağırlıklı olarak Türkiye Cumhuriyeti Devleti düşük seviyede de olsa Azerbaycan Cumhuriyeti ile olan ilişkileri bu etkinin bir seviyesidir. Söz konusu etkinin bir diğer seviyesi de Rusya Federasyonu ile Azerbaycan ilişkileri ve Rusya Federasyonu ile Türkiye Cumhuriyeti Devleti ilişkileridir. Bu ilişki seti Türkiye Cumhuriyeti ile Azerbaycan Cumhuriyeti arasındaki ekonomik, sosyo-kültürel ve güvenlik ilişkileri de etkilemekte yahut kısıtlamaktadır. Çünkü hem Türkiye Cumhuriyeti Devleti hem de Azerbaycan Cumhuriyeti tüm yakın ilişkilerine rağmen kendine yardım ilkesi bağlamında ittifak ilişkileri üzerinden ekonomik ve güvenlik faaliyetleri gerçekleştirmek zorundadır. Bu aşamada çalışmanın bir başka önemi olan kendine yardım ilişkisi bağlamında Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile Azerbaycan Cumhuriyeti ilişkilerinin diğer güçlerin etkisinin azaltılmak suretiyle çabalarını artırabilmesi seçenekleri tartışılacaktır.

ABD ve Rusya Federasyonu'nun sistemik seviyedeki etkisine ek ve destek olarak Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Teşkilatı (AGİT) çerçevesinde gerçekleştirilen faaliyetler dikkate alınmak zorundadır. AGİT çatısı altında imzalanan Helsinki Nihai Senedi (1 Ağustos 1975) neticesinde Vestfalya Anlaşmasından (1648) beri devam edegelen sınırlara saygı, iç işlerine karışmama gibi kavramlar tekerrür etmiştir.[4] Ancak Paris Şartında (19-20 Kasım 1990) Soğuk Savaşın sona ermesi olarak değerlendirilen kararlar alınırken SSCB de bu kararlara bağlı olarak hareket edeceğini imza etmiştir. Soğuk Savaşın nihayete erişi ile birlikte Avrupa'da kültürel gelişimin, güvenlik alt yapısının tesis edilmesinin ve pek çok alanda taahhüt verilmesine rağmen Karabağ, Sovyetler Birliği destekli Ermeniler tarafından işgal edilmiştir. Bu durum da göstermektedir ki Vestfalya Antlaşmasından beri sınırlara saygı ve iç işlerine karışmama gibi genel ilkeler gücün kullanılabilme kapasitesi ile ters orantılıdır. Yani gücünü kullanabilecek olan devlet hiçbir zaman imza konulan antlaşmanın şartları tarafından bağlanmak istememektedir. Böylece pek çok Azerbaycan Türk'ünün katledilmek suretiyle şehit edildiği olaylar yaşanmıştır. Bu olayların nihayete erebilmesi ise sözde Dağlık Karabağ Cumhuriyeti'nin ilânı ile gerçekleşmiştir. Burada asıl dikkat edilmesi gereken husus bu şartlar oluşurken Türk devletlerinin takınmak zorunda kaldığı tutumdur. Zira Karabağ işgal olunurken ortaya çıkan yapı ile Karabağ'ın işgalden kurtarılırken ortaya çıkan yapı arasında güvenlik politikalarının uygulanması arasında çok büyük farklılıklar mevcuttur. Her ne kadar Türkiye Cumhuriyeti Devleti Azerbaycan Cumhuriyeti'nin desteklenmesi için askeri ve stratejik yardımlarda bulunmuş olsa da dönemin koşulları bu yardımları yeterli seviyeye getirememiştir. Bunun dışında henüz SSCB etkisi altındaki diğer Türk Devletlerinin destekleri ise yok denecek kadar az olmuştur.

SSCB'nin 1991'deki dağılışı ardından giderek zayıflayan etki alt-sistemik seviyedeki birimlerin de birbiri ile olan etkileşimini hızlandırmıştır. Ortaya çıkan güç boşluğunda Rusya Federasyonu her ne kadar çeşitli seviyelerde müdahale ve yönlendirme imkanına sahip olsa da eski SSCB devletlerinin yeni ilişki düzeyleri tesis edebilir hale gelmesi Moskova'nın eski etkinliğini oldukça sınırlamıştır. Ancak bu durum yeni bir dünya düzeni kurulduğu yönündeki söylemlere de mesafeli bir yaklaşımı gerektirmektedir. Çünkü SSCB'nin yıkılmasının ardından Rusya Federasyonu bu devletin ardılı olarak güç dengesindeki yerini almıştır. Bu bakış açısı Waltz'un belirttiği üzere sistemik yapının bir krizi değil sistemik yapı içinde

[4] Uluslararası politika çalışmalarının diplomasi tarihine dayanarak ortaya konan klasik anlatısı içinde Vestfalya Antlaşması devletlerin birbirlerine "saygısı" bağlamında verilen en önemli örneği içermektedir. Ancak 1648'den bu yana yaşanan çatışma ve savaşlara bakıldığında ki bu süre içinde insanlık iki dünya savaşı yaşamıştır, belirtilen "saygı" ile yaşanan olgular arasında oldukça önemli bir fark görülebilecektir. Bu noktada 1648'den 1975'e oradan da 1990'a kadar varılabilecek sonuç varılan anlaşmaların güç unsuru çerçevesinde sürdüğü yahut ortadan kalktığı aşamasıdır.

gerçekleşen bir kriz olarak yorumlanmalıdır. Bu aşamada uluslararası politikanın sosyal teorisine dair yaklaşımların ele alınması gerekmektedir. Gerek kültür, gerek tarih ortak noktalarına sahip olunması Türkiye-Azerbaycan ilişkilerinin giderek yakınlaşan seyrinin en önemli dayanak noktasıdır. Bu dayanak noktası Ziya Gökalp tarafından Oğuzculuk olarak tanımlanmıştır.

2. Dış ve Uluslararası Politika Uygulamasında Oğuzculuk

Gökalp, Oğuzculuğu Turan mefkûresine giden yolun ikinci aşaması olarak ortaya koymuştur (Gökalp, [1923] 2019: 43). Bu yaklaşımda Türkiye-Azerbaycan ilişkileri kültür, dil, ekonomi ve güvenlik alanlarındaki ortaklıklar konusunda ele alınabilir. Bu yaklaşıma dayalı olarak ortaya çıkacak dinamizm ise gerek Güney Azerbaycan, gerek Irak'ın kuzeyi gerek de Suriye'nin kuzeyinde bulunan Oğuz boylular bir diğer deyişle Türkmenler için önemli bir çekim alanı oluşturabilecektir.[5] Bu yaklaşımın güncel uluslararası politikaya ve teorisine uyarlanabilmesi mümkündür. Bu uyarlama tamamlandığında hem Türkiye-Azerbaycan ilişkileri bağlamında harici güçlerin tesir ve girişimlerine karşı daha güçlü bir yapı ortaya çıkacak hem de şu anda bir devlet çatısı altında bulunamayan Irak ve Suriye sınırları içindeki Oğuz boylular için bir kurumsallaşma kapasitesi ortaya konabilecektir. Fikirler seti modern uluslararası politikada kimlik yaratımı ve kimlik ilişkisi için oldukça önemli bir kavram olarak öne çıkmaktadır (Wendt, 1999: 92). Bu yaklaşım özellikle SSCB'nin dağılışı sonrası çok daha fazla dikkat çekici bir ilgiye mazhar olmuştur.

Bu açıdan bakıldığında Türk kimliği ortak noktası açısından Türkiye Türkleri ile Azerbaycan Türkleri arasında neredeyse hiçbir fark olmadığı aşikâdır. Bu nokta uluslararası politika incelemeleri açısından da ilginç bir noktayı oluşturmaktadır. Zira Edward Hallett Carr'ın 20 Yıl Krizi adlı kitabında bahsi geçen ve İngiltere ile İtalya örneği üzerinden tanımlanan devlet ve birey ilişkisinin birbirinden farklılığı iddiası incelenebilme fırsatı sunacaktır. Bir İngiliz ile bir İtalyanın ilişkisi ile İngiltere ile İtalya'nın ilişkilerinin aynı seviyede incelenemeyeceği önermesi Carr tarafından öne sürülmüştür. Türkiye-Azerbaycan ilişkileri bağlamında ise birey seviyesinde bir Türk ile bir Türk'ün; devlet seviyesinde de iki Türk devletinin ilişkisi konu olmaktadır. Carr'ın bir başka önermesi de kanaat üzerinden güç oluşumudur. Bu yaklaşımda devletlerin ideolojik kapasitelerinin oluşturduğu gücün diğer devletleri etkilemesi şekilinde kısaca açıklanabilir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile Azerbaycan Cumhuriyeti ilişkilerinde ise bir zorlayıcı yahut yönlendirici gücü ihtiyaç bulunmamaktadır. Her iki taraf da birbiri ile ilişki kurma hususunda tarihi ve kültürel ortak noktalarından hareketle bir talepkârlık sergilemektedir.

3. İkili İlişkilerden Alt-Sistemik ve Sistemik Seviye Etkisine

İki devletin bu ilişki yapısı tekraren Ziya Gökalp'e atıfta bulunularak Oğuzculuk kavramı üzerinden açıklanabilir. Bu noktada aslında daha farklı örnekleri de tespit edilebileceği gibi Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile Azerbaycan Cumhuriyeti ilişkilerinde kimlik ve fikirlerin paylaşımı açısından tek bir kimlik sahibi olunsa da sistemik yapıda eyleyen başat birimler ve alt-sistemik yapının aktörleri tarafından kısıtlanma çabası sergilenen bir özellik ortaya çıkmaktadır. Bu şartlar altında öznitelik (Waltz, 2010) [6] olarak

[5] Ortaya çıkan güç kapasitesinin ekonomik, güvenlik politikaları dolayısıyla bir çekim alanı yaratarak kimlik ve sosyal gücün kabullenilmesi ve hissedilmesi açısından önemli bir katkısı olacaktır. Bu durum bir alt-sistemik yapı etkisi yaratma potansiyeline sahiptir. Ancak bu noktada gerek Walt gerek de Cox'un bakış açısından farklı olarak paylaşılan anlayış hali hazırda var olduğu halde bu anlayışın farkındalığı yaratma açısından önem arz etmektedir.

[6] Öznitelik, Waltz'un uluslararası politika teorisi anlayışında devrimler, iç çatışmalar vb. olaylar sonucunda kabul görmüş ve o devlet tarafından temsil edilegelen kimlik özelliklerini tanımlamaktadır. Ancak devlet çatısı altında olmadan yahut farklı devlet çatıları altında aynı kimliklere sahip olanlar açısından bu kavram hiç incelenmemiştir.

tanımlanabilecek olan yapısal birlik ve benzeşmeye rağmen ortaya çıkan sorunlar sistemik yapı ve alt-sistemik yapının diğer aktörleri üzerinden açıklanmalıdır.

Bu çabanın kültürel, ekonomik ve güvenlik ilişkileri boyutu ele alınarak Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile Azerbaycan Cumhuriyeti ilişkilerinin Oğuzculuk boyutu tanımlanacaktır. Bu çaba vesilesiyle yukarıda da belirtildiği gibi hem Güney Azerbaycan hem de Irak ve Suriye'nin kuzeyinde bulunan Oğuzların da belli bir çatı altında toplanabilmesi için bir girişime dair önermeler ortaya konacaktır. Bunun yanı sıra özniteliklerin alt-sistemik politikaya etkisi bağlamında Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin merkeze alındığı bir çerçevede Batı Oğuzları bir başka deyişle Bulgaristan ve Yunanistan Türkleri için de bu girişim önemli bir güç odağı olarak dayanak noktası oluşturacaktır.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile Azerbaycan Cumhuriyeti ilişkileri sosyo-politik yapısının ele alınması ile ortaya çıkarılma potansiyeli olan bölgesel bir güç yapısı tartışıldıktan sonra sistemik seviyede etki kapasitesine sahip ABD, Rusya Federasyonu ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin ikili ilişkilere etkisi tartışılacaktır. Bu tartışmanın ardından yakın çevre aktörleri olarak Ermenistan ve İran İslam Cumhuriyeti uzak çevre aktörleri olarak da Yunanistan, Bulgaristan, Güney Kıbrıs, Irak ve Suriye ele alınacaktır. Böylece hem sistemik hem de alt sistemik seviye aktörlerinin etkileri ayrıntılı bir şekilde tanımlanacaktır.

Sonuç

Çalışma Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile Azerbaycan Cumhuriyeti'nin ilişkilerinin Oğuzculuk kavramı bağlamında geliştirilmesi için tespitleri ortaya koyacaktır. Bu çaba dahlinde uluslararası politika bağlamında ortaya konan teorik çerçeveler de test edilecektir. Bir ön bulgu olarak Oğuzculuk kavramının öznelerarası bir yaklaşım olarak değerlendirilebileceği yönündedir. Bu husus uluslararası politika teorileri çalışmaları bağlamında aynı kimlik yapısı üzerinden tanımlamaya dayalı olarak önemli bir dayanak noktası oluşturacaktır. Buna ek olarak çalışma Türk Dünyası araştırmalarının dil ve tarih ortak noktasına yoğunlaşmasının haricinde uluslararası politika bakımından da incelenmesiyle farklı bir bilimsel boyutla da ele alınabilmesi imkanını sunmuştur. Böylece Türk Dünyası araştırmaları bakımından uluslararası politika çalışmalarının daha dinamik hale gelmesi de önem kazanacaktır.

Çalışmanın bir diğer ön bulgusu ise Oğuzculuk kavramı üzerinden ortaya çıkan ilişki ağının iki devletin ilişkileri seviyesinden çevresel etki oluşturmak suretiyle Yunanistan, Bulgaristan, Suriye, Irak ve İran'daki Türklerin kimlik koruması ve haklarının genişletilebilmesi için fırsat oluşturduğudur. Bu durumda çalışma, öznelerarası bilincin paylaşımından hareketle aynı bilince sahip başka bölgelerdeki unsurların da seferber edilebileceğini gösterir bir başka ön bulguyu ortaya çıkarmaktadır. Söz konusu tespitin ortak bilincin paylaşımı hususunda uluslararası politika çalışmaları açısından da bir katkı ortaya koyacağı da çalışmanın diğer ön bulgusunu oluşturmaktadır. Zira öznelerarası yaklaşımda bilincin paylaşımı hem Wendt hem de Cox'un anlayışında üretim ilişkileri bu ilişkilerin ortaya çıkardığı iktisadi kapasitenin geliştirdiği öğretim yaklaşımıyla ele alınmıştır. Ancak bu çalışma ortak kimliğin ortaya koyduğu anlayışın anılan bu faktörlerin önünde yer aldığı ön bulgusuna sahiptir. Bu özelliği ile de ana akım uluslararası politika teorilerinin ortaya koyduğu perspektife farklı bir noktadan yaklaşmaktadır.

KAYNAKÇA

Abbasov, N., & Souleimanov, E. A. (2022). Azerbaijan, Israel, and Iran: An Unlikely Triangle Shaping the Northern Middle East. *Middle East Policy*, *29*(1), 139-153.

Aslanlı, A., & Memmedov, A. (2016). Neo-realizm kuramı çerçevesinde Azerbaycan-İran ilişkilerinin analizi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, *5*(6), 1520-1532.

Avdaliani, E. (2020). Defying geography: the Israel-Azerbaijan partnership. *BESA Center Perspectives Paper*, (1).

Aydın, U. (2018). Türkiye–Azerbaycan ilişkilerinin son on yılır (2006-2016): Kardeşlikten stratejik işbirliğine uzanan yol. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, *6*(13), 38-62.

Berkes, N. (1954). Ziya Gökalp: His contribution to Turkish nationalism. *The Middle East Journal*, 8(4), 375-390.

Cohen, R. A., & Lev, T. (2021). A triangle of interests: Azerbaijan, Iran and Israel. *Iran and the Caucasus*, *25*(1), 74-89.

Erarslan, F., & Özdemir, F. N. (2021). Azerbaycan-Türkiye ilişkilerinde önemli bir kavşak: İkinci Karabağ savaşı. *Türk Dünyası Araştırmaları*, *129*(255), 315-334.

Glaser, C. L. (2003). Structural Realism in a more complex world. *Review of International Studies*, *29*(3), 403-414.

Gökalp, Z. (1990). *Türkçülüğün esasları*. Ötüken Neşriyat.

Göksel, O. (2015). Beyond countering Iran: A political economy of Azerbaijan-Israel relations. *British Journal of Middle Eastern Studies*, *42*(4), 655-675.

Hopf, T. (1998). The promise of constructivism in international relations theory. *International security*, *23*(1), 171-200.

Kessler, O. (2012). On logic, intersubjectivity, and meaning: is reality an assumption we just don't need?. *Review of International Studies*, *38*(1), 253-265.

Murat, G. (2008). Russia and Azerbaijan: relations after 1989. *Alternatives: Turkish Journal of International Relations*, *7*(2&3), 47-66.

Nichol, J. P., Kim, J., & Foreign Affairs, Defense, and Trade Division. (2006, May). Armenia, Azerbaijan, and Georgia: Political developments and implications for US interests. Congressional Research Service, the Library of Congress.

Parla, T. (1985). *The social and political thought of Ziya Gökalp: 1876-1924* (Vol. 35). Brill.

Safi, I., & Aslanlı, A. (2017). Russia-Azeraijan Relations After August 2008. *International Journal of Russian Studies*, 6(19), 1-14.

Selma, Y. (1999). Azerbaycan Cumhuriyeti Devleti'nin kuruluşunda Türkiye'nin yardımları ilhak amacına mı yönelikti?. *Atatürk Yolu Dergisi*, *6*(24), 563-578.

Simão, L. (2012). The problematic role of EU democracy promotion in Armenia, Azerbaijan and Nagorno-Karabakh. *Communist and Post-Communist Studies*, *45*(1-2), 193-200.

Valiyev, A., & Mamishova, N. (2019). Azerbaijan's foreign policy towards Russia since independence: compromise achieved. *Southeast European and Black Sea Studies*, *19*(2), 269-291.

Walt, S. M. (1985). Alliance formation and the balance of world power. *International security*, *9*(4), 3-43.

Walt, S. M. (1990). *The origins of alliance*. Cornell University Press.

Walt, S. M. (1998). International relations: One world, many theories. *Foreign policy*, 29-46.

Waltz, K. N. (2000). Structural realism after the Cold War. *International security*, *25*(1), 5-41.

Waltz, K. N. (2001). *Man, the state, and war: A theoretical analysis*. Columbia University Press.

Waltz, K. N. (2010). *Theory of international politics*. Waveland Press.